

Prečítaj a daj inému prečítať!

ORAVSKÉ NOVINY

Zaujmom horno-oravského ľudu slúžiaci týždenník

Redakcia, administrácia a expedícia v Trstanej.

Ročník I.

Streda, 11. augusta 1920.

Číslo 16.

Čo bude s našimi, ktorí Poľsku pripadnú?

Táto otázka trápi nejedného takého nášho človeka, ktorého ani múka, ani gajs, ani peniaz, ale ani hrozba Poliakov do saku nenahnala. A mimo platených agitátorov nebola by ani jedného nahnala, keby nie zkažená inteligencia naša, ktorá verejne i potajomky nahnala Indi Poliakov. Tá istá inteligencia teraz bláči: „Česi vás idú zradiť, Oravci! Idú vás predáť Poliakov za Tešínsko!“ Česi bránili si Tešínsko. Tam ani jeden Čech, či robotník, sedliak alebo úradník, nielen za múku, ale ani za celé Poľsko by nebol hlasoval za Poľsko.

A u nás čo sme videli? Sám poľský agitátor posmešne hovoril, že bol na Slovensku baranov kupovať pre Poľsko, keď bol na agitačnej ceste. Nuž nie Česi nás zapredali, ale zapredali nás ti, ktorí sa dali podplatiť. Zapredala nás zkažená inteligencia, ktorá predala nás Poliakov práve tak, ako nás bola zapredávala Maďarom. A Česi, vidiac, že za deci rumu, za múku a gajs Oravci chcú ísť k Poľsku, ratujú radšej svojich verných a nás zamúčených nechávajú tak. Keď chcete ísť do Poľskej, idte! Veď obce dali úradné podpisy, že za múku chcú ísť k Poľsku; nech tedy idú!

Toto je mizerný osud našej nezrelosti. Ale čo sa stane s tými, ktorých dar nesviedol a hrozba nesklonila? Tých tiež ponechá republika ich osudu? Nie! A toto si dobre zapamätajte. Keď Nemci roku 1871 zaujali Elzas-Lotaringiu, vtedy bol vzatý do podmienok i ten bod, že každý občan tých zemí má za 10 rokov ešte francúzske právo a príslušnosť do Francúzska za taký čas, ktorý oznámil, že on pod Nemcom nechce byť, ale chce sa vysťahovať do Francúzska. Takémuto potom vláda

zaopatřila majetok za tie peniaze, ktoré za svoj majetok v Elsas-Lotaringii utržil.

Takéto opatrenia urobí i naša Československá republika pre tých, ktorých domy a majetky pripadnú Poľsku, ale oni pod Poľskom nebudú chcieť byť. Budú mať za istý počet rokov právo príslušnosti do našej republiky. Za ten čas spravia si s majetkom svojím poriadok a republika im vyznačí majetok na tých panstvách, ktoré republika shabala od veľkostatkárov pre maloroľníkov. A nielen jednotlivci, ale i celé dediny môžu sa vysťahovať, opustiť skalnaté role, na ktorých sa mnoho narobili a úžitok bol malý, a presídlené budú do lepšieho kraja. Neutrátia nič, len vyhrajú. Nechže si majú Poliaci skalnaté vršky. Nech sa zradcovia tešia v tom raji, v ktorom len trne a bodľacie rastú.

Je síce pravda, že ťažko je líčiť od rodného kraja. Áno. Ale čo robiť, keď ľudia, zaslepení múkou a omámení sľubmi, nechceli ani počuť triezve napomenutie? Ešte i tých agitátorov pojme závišť, keď budú vidieť, že naši verní ľudia nechcú trieť biedu v poľskom „raji“, ale idú preč do lepšieho kraja. Nuž, nestrachujte sa. Republika svojich verných neopustí.

Vonkajší ľud plebiscitnej komisie.

Oravské „Miserere“.

Tá Orava nezhylnula,
ale zhynúť musí,
bo Poliaci Horň-Oravcov
kfmia ako husi...

Kľuskami, haluškami
pňajú im ten bagón,
a pritom však nenazdajky
berú z pôdy záhon.

Môžu vziať so sebou svoj movitý majetok akéhokoľvek druhu. Nebudú nútení platiť nijakého cla, ani vývozného a dovozného poplatku.

3. Osoby, ktoré majú domovské právo na území, pridelenom Poľsku alebo Československu, na základe tohoto rozhodnutia, a ktoré sa tam líšia rasou a rečou od väčšiny obyvateľstva, budú môcť behom 6 mesiacov, počnúc týmto dňom, optovať za jeden z tých krajov, ktoré tvorili časť bývalej rakúsko-uhorskej monarchie a ktorej väčšina obyvateľstva pozostáva z osôb, hovoriacich stejnou rečou a majúcich stejnú rasu.

Opatrenie článku II. ohľadne prevedenia práva optovacieho upotrebí sa k prevedeniu práva uznania týmto článkom.

4. Nebude sa stavať nijaká prekážka k prevedeniu práva optácie, uvedeného týmto rozhodnutím a oprávňujúceho interesované osoby nadobudnúť si akéhokoľvek iné štátne príslušenstvo.

5. Pre vydaté ženy platia podmienky ich mužov; pre deti, majúce menej ako 18 rokov, podmienky ich rodičov vo všetkom, čo sa týka aplikovania predchádzajúcich opatrení.

IV.

Ani jeden z obyvateľov bývalého Tešínskeho vojvodstva alebo územia Oravy a Spiša nesmie byť znepokojovaný a obťažovaný, či už z príčiny svojho politického chovania sa, počnúc dňom 28. júla 1914 až po prevzatie týchto území Poľskom, potažne Československom, menovite pre skutky, vzťahujúce sa proti právu suverenity, či už z príčin úpravy svojej štátnej príslušnosti na základe tohoto rozhodnutia.

V.

Proporcia a druh finančných nákladkov bývalej rakúsko-uhorskej monarchie a podľa okolností bývalej rakúskej ríše alebo bývalého uhorského kráľovstva, ktorú Poľsko a Československo budú znášať na základe nadobudnutia horeuvedených území, budú ustanovené podľa článkov 203., časť IX. (finančné ustanovenia) mierovej smluvy s Rakúskom alebo 186., časť IX. (finančné ustanovenia) mierovej smluvy s Uhorskom.

VI.

Poľsko a Československo budú musieť uznať práva a záujmy všelijakého druhu, menovite reálne práva, koncesie a privilegia, nadobudnuté jednotlivcami alebo spolkami, menovite spolkami banšskými alebo priemyselnými v bývalom Tešínskom vojvodstve alebo na územiach Oravy a Spiša. Behom

25 rokov nijaké zákonodarné opatrenie, týkajúce sa doľovania, priemyslu alebo obchodu, nebude uvedené do platnosti v horespomenutých územiach, ktoré by nebolo platné na celom území Poľska alebo Československa.

VII.

Zvláštna smluva medzi Poľskom a Československom, ktorá by ustanovila na níže uvedených základoch vzájomné dodávky uhlia a petroleja, musí sa uskutočniť behom dvoch mesiacov.

Československo musí sa zaviazat, že malist Poľsku ročnú dodávku uhlia, ktoré kvalitou a kvantitou nebude nižšie, ako to, ktoré bolo dodané behom roku 1913 územiu dnes poľskému uhoľnou oblasťou bývalého tešínskeho vojvodstva, na ktorom čl. suverenity je od dneška uznaná. Pre prípad, že by behom ktoréhokoľvek roku produkcia týchto okresov bola nižšia, než v roku 1913, horespomenuté dodávky v tomto istom roku by mohli byť proporcionálne zredukované zmenšením takto podanej produkcie. Za tých istých okolností musí sa Poľsko zaviazat v nožnej miere dodávať ročne ako výplatu Československu, ak si to bude vyžadovať, kvantitu a kvalitu petroleja, zodpovedajúceho primeranej dodávke obdržaného uhlia. Ak by po uplynutí horespomenutej dvamesačnej lehoty horespomenutá smluva nebola uzavretá, horeuvedené otázky by boli ustanovené hlavnými spojenými a pridruženými mocnosťami, rozhodnutie ktorých bude záväzným pre Poľsko a Československo. Táto smluva bude mať platnosť do tej chvíle, až sa prevedie plebiscit v Hornom Sliezsku.

Potom spojené a pridružené veľmoci si ponechávajú právo znovu preskúmať otázku, berúc do povahy novú situáciu, ktorá bude z toho nasledovať.

Pod výhradou úprav čl. 224. mierovej smluvy s Rakúskom a 207. mierovej smluvy s Uhorskom a z ohľadu na všeobecnú situáciu uhlia v Európe, dôjde k dohode medzi spojenými a pridruženými veľmocami a Československom pre rozdelenie uhlia panvy Tešínskej podľa všeobecnej politiky spoj. a pridružených veľmocí. Provizorne a kým bude uzavretá táto dohoda, Československo za dost učiní každej objednávke uhlia, s ktorou by sa obrátila naň komisia reparačná, jedajúca v mene spojených a pridružených veľmocí v prospech nejakej mocnosti, alebo nejakého územia, ktoré došlo roku 1913 uhlie z horeuvedených uhoľných oblastí. Avšak Československo nemusí vyhovieť v kvantite a kvalite, ktoré by prevyšovali dodávky

z r. 1913, také, aké sú ustanovené reparačnou komisiou.

Do uzavretia horespomenutej zmluvy, alebo v páde neuzavretia uzávierky jestvujúce teraz zostanú platnými do rozhodnuta spoj. a pridr. veľmocí.

VIII.

V tej istej dvamesačnej lehote, uvedenej v čl. V., Poľsko a Československo sa musia dohodnúť, aby zaistili snadný prevoz poľskému tovaru vôbec a zvlášte na železničnej trati Bohumín — Petrowitz, a tak usnadniť prevoz a prístup na nádražie tešínske; ak by neprišlo k dohode behom horeoznačenej lehoty, tieto otázky budú upravené, ako je to povedané v čl. V. spojenými a pridruženými veľmocami; rozhodnutie bude záväzné pre Poľsko a Československo.

IX.

Všetky iné otázky, finančné, súdne alebo správne budú predmetom zvláštnych urovnaní medzi Poľskom a Československom podľa prijatých princípov v mierových zmluvách s Rakúskom a Uhorskom, pričom si spoj. a pridružené veľmoci ponechávajú právo zakročiť, ak bude potrebné v páde nesúhlasu, obľahčenie úpravy.

Dané v Paríži, 29. júla 1920.

Podpísaní zástupcovia, náležite autorizovaní vládou poľskou a československou, vyslovujú týmto v shode s ich vyhlásením z 10. júla 1920, úplné prijatie i vládami predchádzajúcich opatrení.

Dané v Paríži, 29. júla 1920.

Lúčenie od rodiska.

Pozri, oko, ešte raz
po milenom rodisku,
kdes' uzrelo svet Boží,
kojné prsá, kolísku.

Žehnám kostol, dom Boží,
duchovného i faru;
žehnám cintorín svätý,
umrelých domovinu.

Žehnám deda, otca hrob,
mohyly to posvätné;
žehnám hroby praotcov,
na nich kvety ovädle.

Žehnám matku i brata,
sestru, švagrov miléných;
žehnám strýca starého,
priateľov i príbuzných.

Žehnám súsedov svorných,
horných tak, ako dolných:

Boh udeľ vám i ďalej
zdravia, rokov prehojných.

Žehnám starý domček náš,
chaf to dávno stavánú,
kde sme bratia, sestry v nej
žili s matkou pospolu.

S Bohom, pamiatky staré
z doby detskej útlosti,
keď sme ako sirotý
zakúsili úzkosti.

S Bohom, úboč, poľany,
grúň, pastviská, „Kozúbek“,
diely, rovňa a lány,
„Sošlina“ i „Vyrúbek“.

S Bohom, lúky i grapa,
staré brzegy, dzelnica,
rašelina bahnistá,
popri nej kopanica.

S Bohom, vtáctvo spevavé,
zvery krotké, či dravé,
všetko s Bohom i v ale!
Žehnaj Vám Hospodine!

Rodisko mi predali
odrodilí rodáci,
všetko, čo tu spomínam,
chcú vziať večne Poliáci.

Preklínať odrodilcov?
— Bývali tí každý čas. —
Prejdú mraky — a potom
bude naše všetko zas.

Dotiaľ, Slovensko milé,
príjmi Ty vždy verného
Gorala, syna Slávy,
z Jablonky vyhnaného.

fg. Andrašák.

Hlasy verejnosti o parížskom rozhodnutí.

Rada veľvyslancov spojeneckých mocností v Paríži riešila nad tým „pričným“ územím Tešínska, Oravy a Spiša, na ktorom mal sa vykonať plebiscit, totiž sám ľud hlasovaním mal rozhodnúť, či chce prislúchať i ďalej k Československej republike, alebo pridať sa chce k Poľsku. Riešením tým Orava obratá bola o 14 a Spiš o 12 obcí.

Je to udalosť svetového významu. Ako nad takou uvažuje sa teraz všestranne a stala sa zvlášte predmetom časopiseckých úvah. Slovenské a české časopisy kvília, lamentujú, hromžia, ba i nadávajú, že stala sa nám krivda, že odorvaný bol od pamäti sveta Slovákom prislúchajúci veľký kus

krajiny. Poliáci sú však tiež nespokojní. Poľské časopisy vidia zase ukrivdenie Poľska a zrovna hrozia, že sa s nami ešte porátajú.

Pre zaujímavosť, informovanie a k vôli zvečneniu podávame tu niektoré úsudky časopisov.

Martinské „Národné Noviny“ v článku „Ča-chrovanie so slovenskou zemou“ píše:

„Práve preto pri rozdelení Oravy a Spiša malo sa pamätať na tieto nepodvratiteľné faktá a nemal sa taký počet slovenských dedín hodiť v obeť lačným Poliakom. A keď už bolo treba i na účet nášho drahého slovenského územia robiť ústupky Poliakom, nemaly sa im dávať naše najcharakteristickejšie, najbohatšie slovenské obce, nachádzajúce sa v severo-východnom kúte Hornej Oravy. A k tomu ešte 13 a či až 14 najvýnosnejších hornó-oravských dedín! Najstrannickejší, najnespravedlivejší poľskí etnografi, linguisti, dialektologovia nemohli tu objaviť viacej goralských dedín, ako 21—23, a parížske pokonanie obetuje z nich Poliakom až 13—14, a to tak počtom obyvateľstva, ako i majetkovým stavom najlepších, najvýnosnejších. To isté platí i o Spiši, kde až 12 dedín, celý severo-západný cíp Spišskej župy, odsekli z nášho živého tela vtedy, keď hovorilo sa, že zo Spiša najviac 5 a z Oravy najviac 6—7 obcí odstúpime Poliakom.

Takéhoto rozdelenia Oravy a Spiša by sme neboli očakávali a neboli by sme si mysleli, že pán dr. Beneš et tutti quanti takýmto spôsobom budú slovenské záujmy zastupovať. A pán Beneš a jeho kollegovia i ťažko budú môcť ospravedlniť pred slovenským národom toto svoje pokračovanie, tým ťažšie, čím viacej preniká do verejnosti zvest, že obetovanie toľkého počtu slovenských dedín bolo potrebné pre výdobytky na Tešínsku. Teda za karvínske uhlie, za poľské mesto Jablunkovo, kde budeme mať stálu mrzutosť s tamejšími fanatickými Poliakmi, musel sa obetovať toľký kus slovenského územia, musela sa vykonať ťažká operácia na slovenskom tele, spojená s veľkou ztrátou krvi a s odňatím drahej čiastky z tohoto slovenského tela.“

Košický „Slovenský Východ“ píše:

„A tu ide nie o existenciu celej republiky. Tu ide len o korektúru hraníc.

Myslím, že zo všetkých možností bolo prijaté riešenie voči obetovanému ľudu nášmu na hraniciach najhumánnejšie. Veď každý z nás cíti, že len konsolidácia, vyliečenie z rán vojny, že len

neutralita môže byť smernicou pre našu republiku. Pozrime na mappu. Ako sme obklopení so všetkých strán. My nemôžeme v terajších mocenských pomeroch jestvovať bez priateľských a spojeneckých stykov. Pozrime len na kolos Germánska, ktorý obťadá republiku. Pozrime len do budúcnosti, ako budeme raz odkázaní na vzájomnú pomoc Slovana Slovanovi, priateľ priateľovi, československý ľud bude potrebovať nielen oporu ruského ľudu, ale i ľudu poľského — a naopak. Veď nebudú vždy trvať terajšie vlády. Ale ľud, národ bude večne žiť. A pre lásku k ľudu, pre humanitnú lásku človeka k človeku musíme krok za krokom pracovať k sblíženiu, k budúcemu priateľskému spoločenstvu: nesmieriteľnosťou, zostrovaním sporov, mávaním nožom v ruke sa robia medzi národmi zbytočné a pre nás priamo zhubné priepasti.“

„Bratislavský Denník“ (český) článok „Prohraná kampan“ končí:

„Ale v tomto riešení nemôžeme vidieť ani úspechu, ani zisku, lebo ztrácame to, čo nám podľa historického práva patrí. Ztrácame svoju pôdu, český ľud a tých, ktorí nechcú svoj osud pripnúť k rozvrátenému imperialistickému Poľsku. Pre nich tento spôsob riešenia je katastrofou, a my, bohužiaľ, nútení sme konštatovať, že postrádame u našich zodpovedných politikov dobrej vôle túto katastrofu zabrániť.“

Pražská „Slovenská Politika“ píše:

„Sú toto smutné veci, znamenajúce nie uspokojenie, ale nové rozjatrenie. A preto znovu prízvukujeme: aspoň v Spiši a Orave mal byť plebiscit, kde niet odôvodnených prekážok. V tomto smere revízia rozhodnutia by bola potrebná.“

„Naša Orava“ podáva:

„Mierová konferencia (?) v Paríži, vraj, rozhodla okrem istej čiastky Tešínska a Spiša odtrhnúť a Poliakom prideliť i kus našej drahej Oravy... Toto rozhodnutie nesrovnáva sa so smýšľaním obyvateľstva Poliakom pririeknutého územia našej Oravy.

Naším nešťastným bratom a sestrám, ktorých by malo to nešťastie zastihnúť, že budú patriť k Poľsku, voláme: Protestujte proti tomuto násiliu! My, vaši pokrvní bratia a sestry, vás neopustíme a vo vašom svätom boji vás všemožne budeme podporovať.